

FEJŐS Bence
PhD hallgató
Pécsi Tudományegyetem, Természettudományi Kar,
Földtudományok Doktori Iskola, Pécs

PhD student
University of Pécs, Faculty of Sciences, Institute of
Geography and Earth Sciences, Pécs,
email: fejos.bence@gmail.com

A TRIPOLÁRIS VILÁGREND – AZ AMERIKAI
EGYESÜLT ÁLLAMOK, OROSZORSZÁG
ÉS KÍNA GAZDASÁGI ÉS KERESKEDELMI
KAPCSOLATAI

THE TRIPOLAR WORLD ORDER – ECONOMIC AND
TRADE RELATIONS BETWEEN THE UNITED STATES OF
AMERICA, RUSSIA AND CHINA

ABSTRACT

Following the structure of bipolar power in the second half of the 20th century (United States versus the Soviet Union), in the 21st century, in addition to the two traditional superpowers, another global geopolitical and geoeconomic superpower emerged with the economic and military outbreak of China. At the same time, the leadership of the United States of America (for the time being) is unquestionable, but China can reach the nominal GDP of the US within ten years and still many economic powers depend on Russia's mineral wealth (natural gas, oil). Bilateral economic and trade relations between the three global geopolitical powers have evolved in a very heterogeneous manner over the last decade: linearly declining in the US-Russian relationship, significantly increasing in the US-China relationship, and then (possibly temporarily) due to the trade war stagnant and declining, and the Russian-Chinese relationship has been steadily increasing over the last decade. The economic and trade initiative launched by Russia is a continuation of the integration efforts following

the dissolution of the Soviet Union, and the Eurasian Economic Union has been successful over the last five years, but it faces significant challenges in the short term and its further development is questionable. Looking ahead, new global risk factors have emerged, the most relevant and influential of which is the global emergence and spread of the coronavirus epidemic. The response of global actors to the health and economic epidemic shows a heterogeneous picture in terms of both speed and depth. The question is whether the global economic crisis, which is currently deepening, will strengthen the role of nation-states or create new alliances in the world. Exciting, turbulent years will follow on the global geopolitical scene, where the status quo is expected to change, new centers of power may emerge, old federal systems may disband, and new ones may be formed that can fundamentally change the current tripolar world order.

Kulcsszavak: geopolitika, geoökonómia, tripoláris világrend, kereskedelmi háború, Eurázsia Gazdasági Unió, koronavírus

Keynotes: geopolitics, geoeconomics, tripolar world order, trade war, Eurasian Economic Union, coronavirus

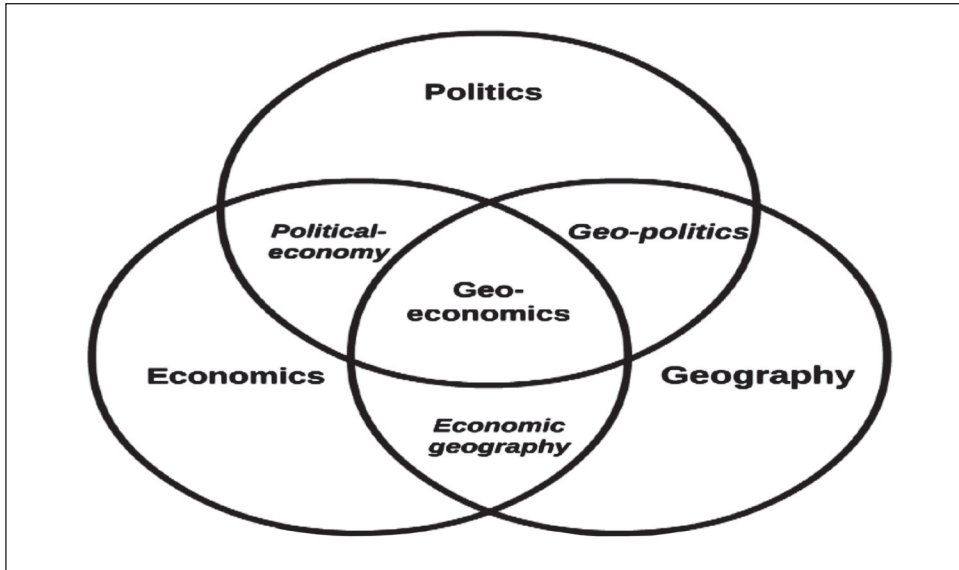
1. Bevezetés

A geopolitika és a geoökonómia két egymástól nehezen elválasztható fogalom. Az 1990-es évektől kezdve a politikai földrajz átalakuló szemléletéhez új megközelítésű geopolitika is társul¹. Míg korábban a geopolitika a militarista területi terjeszkedés politikai megalapozását szolgálta, addig a nemzetközi szakirodalomban egyre elterjedtebb az ún. kritikai geopolitika, amely a fegyveres területi terjeszkedés elméleti megalapozása és magyarázata helyett egyre inkább szociális (kulturális) és gazdasági tartalommal bír.

A geopolitika mellett kialakult fiatal tudományterület, a geoökonómia a transzformációk, a gazdasági folyamatok és a térbeli viszonyok kölcsönhatásainak feltárásával és az államok ezzel összefüggő stratégiájának kérdéseivel foglalkozó diszciplína². Jelentősége különösen a második világháború óta nőtt meg, a gyarmati rendszer felbomlása, a globalizáció, a világtermelés és -fogyasztás, valamint a világkereskedelem és a transznacionális társaságok nemzetközi hálózatának gyors terjedése nyomán. A geoökonómia a földrajzi tényezőkkel összefüggő államközi konfliktusokkal, ezek kezelésével, valamint a gazdasági eszközrendszer szerepével, ezek alkalmazhatóságának és alkalmazásának feltételeivel és lehetséges következményeivel foglalkozik az államok nemzetközi stratégiájában, külpolitikájában.

1. ábra: A geopolitika és a geoökonómia kapcsolata

Figure 1.: The relationship between geopolitics and geoeconomics

Forrás 1.: Nikolaj Odintsov (2016): Geo-economic Conflict between Russia and the EU over the Gas Market Regime, 3.o. <http://www.biee.org/wpcms/wp-content/uploads/Odintsov-Geo-economic-Conflict-between-Russia-and-the-EU.pdf>

Kiemelendő, hogy a geoökonómiai megközelítések nem szorították ki a geopolitikai elemzéseket. Sokkal inkább azokkal párhuzamos vagy azokat továbbfejlesztő kutatásokat, elemzéseket és irányzatot képviselnek. Valószínű, hogy a geoökonómiai elemzés és tudományos diszciplína a jövőben nemcsak a földrajzban, a regionális tudományokban vagy a közgazdaságtudományban játszik majd integráló szerepet, hanem a demográfiában, a szociológiában és más társadalomtudományokban is.

Jelen publikációmban rövid bemutatom a globális geopolitikai és geoökonómiai hatalmakat, illetve a közöttük lévő gazdasági és kereskedelmi kapcsolatokat és Oroszország törekvését a posztszovjet (valamint ázsiai és európai) államokkal történő gazdasági és kereskedelmi unió létrehozására. Mindemellett egy aktuális globális jelenség, a koronavírus járvány tripoláris geopolitikai világrendre való hatását elemzem.

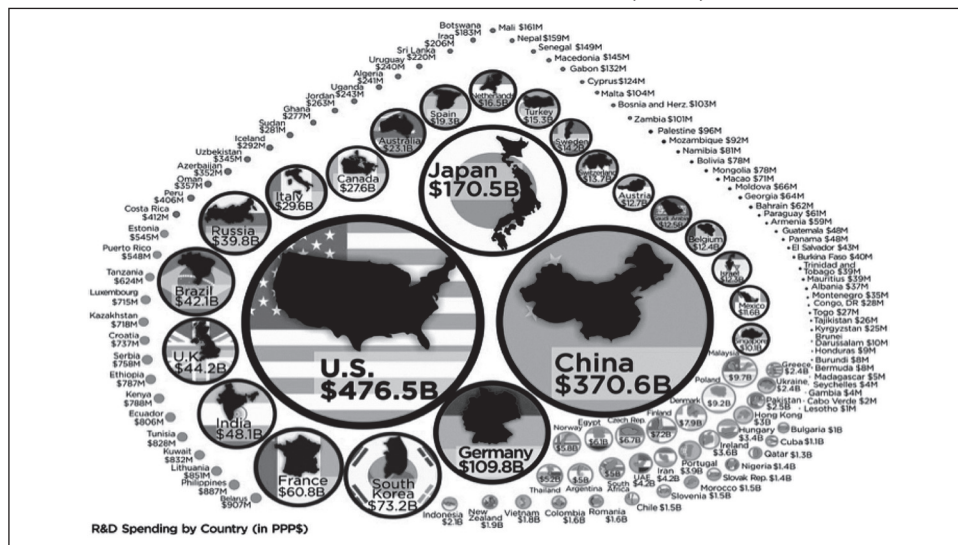
2. A tripoláris világtrend - a globális geopolitikai és geökonómiai hatalmak: az Amerikai Egyesült Államok, Oroszország és Kína

A 20. század második felének bipoláris hatalma struktúráját (Amerikai Egyesült Államok versus Szovjetunió) követően a 21.században a két hagyományos nagyhatalom mellett egy újabb globális nagyhatalom is megjelent Kína gazdasági és katonai előtörésével. Vannak olyan nézetek, hogy Kína jelenleg Oroszországot megelőzve már a második legbefolyásosabb globális nagyhatalom, melyet rövid távon egyre inkább csak tovább fog erősíteni.

Az Amerikai Egyesült Államok vezető szerepe ugyanakkor (egyelőre) megkérdőjelezhetetlen: az USA bruttó nemzeti összterméke nominális értéken magasan a legmagasabb a világon, kutatásfejlesztésben és hírszerzésben világszűk, a dollár világ gazdasági dominanciáját nem sikerült az eurónak megtröni. Katonai kiadásokat vizsgálva az USA bár magához képest nem költ jelenleg jelentősen többet, mint 1992-ben, ugyanakkor ez az összeg a kínai és orosz katonai költségvetés közel háromszorosa, illetve tízszerese.

2. ábra: A K+F tevékenységre fordított összeg megoszlása a világ országai között (2019)

Figure 2.: Distribution of the amount spent on R&D activities among the countries of the world (2019)

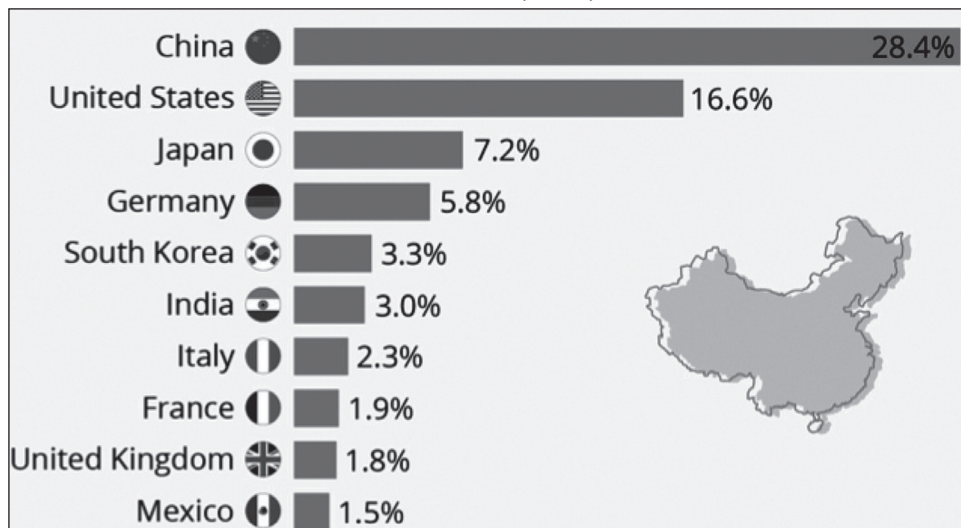
Forrás 2.: World Economic Forum (2019): Innovators wanted: these countries spend the most on R&D. <https://www.weforum.org/agenda/2018/12/how-much-countries-spend-on-r-d>

Kína nominális bruttó hazai összterméket tekintve a 2. helyen áll és a jelenlegi gazdasági előrejelzések szerint megvan rá az esélye, hogy egy évtizeden belül megelőzze az Amerikai Egyesült Államokat, melyet export teljesítményében 2019-ben már megtett.

A jüan világpiaci szerepe folyamatosan felértékelődik, a világ termelésének nagy hányada van Kínában, ugyanakkor az alacsony hozzáadott értékű iparágak mellett a magas hozzáadott értékű high-tech fejlesztésekben is élen jár, több tucat tízmilliós metropolisszal rendelkezik, világkereskedelemben elfoglalt pozíciója megkérdőjelezhetetlen. Katonai kiadásait Kína az elmúlt 25 évben meghétszerezte és ebben az aspektusban is felzárkózott a második helyre.

3. ábra: A világ top10 legnagyobb termelési volumenével (%) rendelkező országa (2018)

Figure 3.: Country with the 10th largest production volumes (%) in the world (2018)

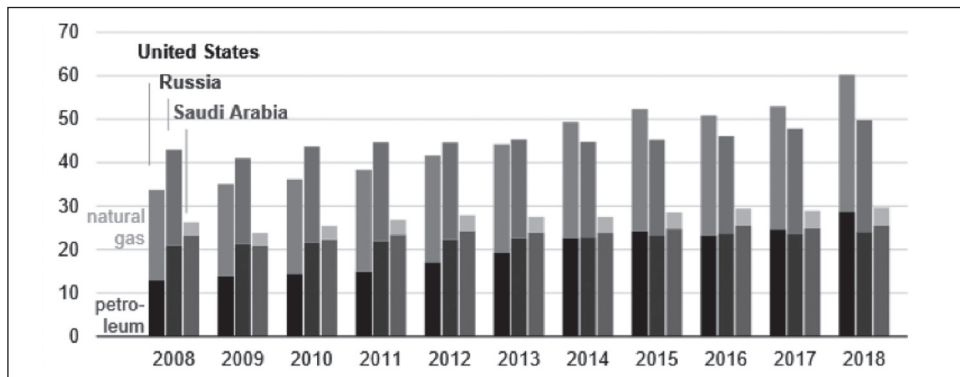

Forrás 3.: Somag (2020): Top 10 Production Countries in the World.
<https://www.somagnews.com/top-10-production-countries-world/>

Oroszország két tényezőnek köszönhetően szerezte meg globális nagyhatalmi pozícióját, ebből az egyik a hatalmas kőolaj és a földgáz exportja. Az oroszok számára az alapvető cél az, hogy megakadályozzák az amerikai palagáz behozatalát Európába (ezzel szemben az amerikaiak célja az, hogy ne épüljenek orosz kőolaj és gázvezetékek Európában).

4. ábra: A top3 globális éves kőolaj és földgáz kitermelési volumen (2008-2018)

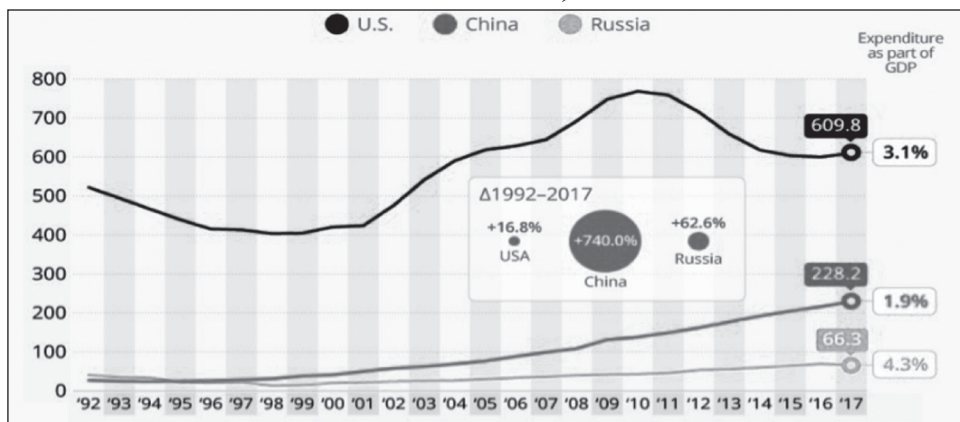
Figure 4.: Top3 global annual crude oil and natural gas production volume (2008-2018)

Forrás 4.: US eia (2019): EIA adds new play production data to shale gas and tight oil reports. <https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=38372>

5. ábra: Az USA, Oroszország és Kína katonai kiadásai (1992-2017, Mrd USD)

Figure 5.: US, Russian and Chinese military spending (1992-2017, USD billion)

Forrás 5.: Katharina Buchholz (2019): China's increased military spending that Trump cancelled INF treaty for. <https://www.statista.com/chart/16878/military-expenditure-by-the-us-china-and-russia>

Oroszország másik erejét a katonai felszereltsége határozza meg, célja, hogy visszaszerezze korábbi katonai pozícióját, ennek érdekében az elmúlt 25 évben 60%-ot meghaladó mértékben növelte katonai költségvetését és a világ második legerősebb katonai erejével rendelkezik (figyelembe véve a természeti, emberi és pénzügyi erőforrásokat, valamint a fegyverek minőségét és diverzifikáltságát). Mindezek mellett figyelemre méltó, hogy az USA mellett Oroszország költi a második legtöbbet GDP arányosan ürkutatásra a világon.

Mindhárom nagyhatalmat erős vezető vezet, Donald Trump jelenleg (még) első ciklusát tölti, melyet a „We make America great again” kampány ígérettel alapozott meg. Vladimir Putin 2000 óta vezeti Oroszországot, Hszi Csin-ping pedig 2012 óta Kínát és várhatóan még jó ideig hatalmon fog maradni.

3. Az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Oroszország közötti bilaterális gazdasági és kereskedelmi kapcsolatok alakulása az elmúlt évtizedben

A három globális geopolitikai hatalom egymás közötti, bilaterális kereskedelmi kapcsolatai az elmúlt évtizedben nagyon heterogén módon alakultak. Az USA és Oroszország kereskedelmi volumene 2010 és 2013 között fokozatosan, évről évre jelentős mértékben emelkedett (mind az export, mind az import az USA szemszögéből), ugyanakkor 2019-re lecsökkent a 2010-es szintre (az export import egyenlege folyamatosan negatív volt, ugyanakkor mindkét volumen 6 év alatt a felére csökkent)³.

Oroszország és Kína tekintetében a kereskedelmi volumen jelentős emelkedett 2010 óta, és mind export, mind import oldalon a legjelentősebb kereskedelmi partnerévé vált. Előbbi tekintetében az USA-val szembeni mennyiség 450%-a, utóbbi esetében 250%-át jelenti (!), az egyenleg kis mértékben negatív Oroszországra nézve a jelentős szénhidrogén export ellenére is.

Az USA és Kína közötti kereskedelmi volumen 2000 és 2010 között négyszeresésére növekedett, mely 2018-ig további 50%-kal növekedett⁴. Azonban amíg az export 33%-kal nőtt, addig az import több, mint 50%-kal (az export volumen közel ötszörösére), így a kereskedelmi egyenleg -273 milliárd dollárról -420 milliárd dollárra emelkedett, melyre az 2017-ben megválasztott amerikai elnök, Donald Trump válasza Kína elleni kereskedelmi háború indítása volt 2018 januárban, mely során jelentős vámokat vetett ki a kínai árucikkekre. 2018 januárja óta USA 550 milliárd dollár

értékben vetett ki vámot kínai árucikkekre, erre válaszul Kína eddig 185 milliárd dollárnyi illetéket követelt kizárólag amerikai termékekre.

6. ábra: A kereskedelmi egyenleg alakulása az USA és Kína között (2014-2019)

Figure 6.: Development of the trade balance between the USA and China (2014-2019)

Forrás 6.: Statista (2019): The U.S.-China Trade Deficit is Growing.
<https://www.statista.com/chart/15419/the-us-trade-balance-with-china/>

Azonban 2019. december 13-án megjelent az első pozitív jel, mely arra utalt, hogy lassan közös nevezőre juthat a két ország, melyek vezetői aláírták az Első Részmegállapodást (Phase One Deal), két nappal az újabb tarifacsomag bevezetése előtt. A megállapodás szerint az USA lecsökkenti a 2019. szeptember 1-jén életbe lépett tarifákat kínai termékekre vonatkozóan 15 százalékról 7,5 százalékra, mely számszerűsítve 120 milliárd dollárt jelent. Kína pedig az elkövetkezendő 2 évben 200 milliárd dollár értékben növeli megrendelését amerikai szolgáltatásokra és termékekre vonatkozóan, valamint évente 40-50 milliárd USA dollár értékben vesz mezőgazdasági termékeket 2021-ig bezáróan. Kína még egy fontos lépést tett: az intellektuális tulajdonjog illegális elkobzásának megakadályozása érdekében hozott intézkedéseket. A kereskedelmi háború kétségkívül nagyon fontos szerepet játszik az országok és a világ gazdaságának alakulásában. Emellett szignifikáns hatással van a devizaárfolyamok – USA dollár és kínai Jüan értékének

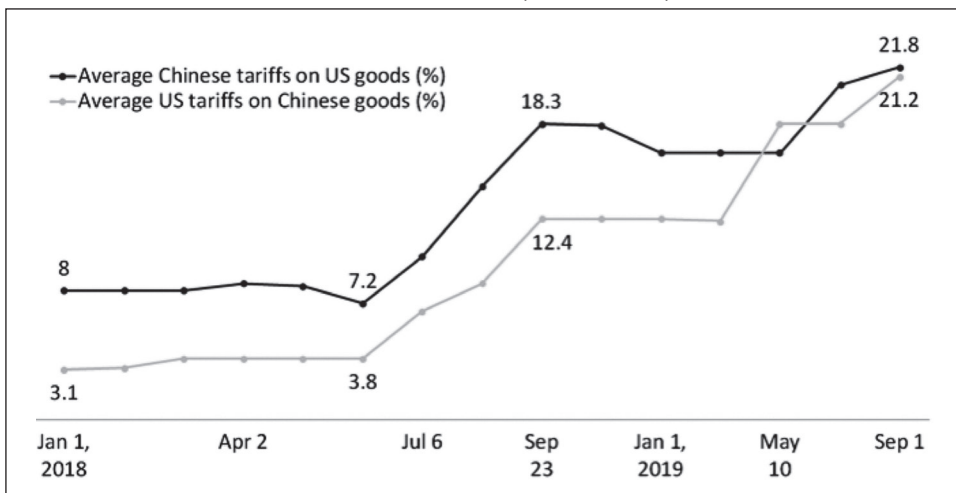

változására is. Az amerikai dollár mai napig az első számú globális valutatar-
talék szerepét tölti be az alternatív fizetőeszközök között⁵. Az elmúlt évek-
ben az amerikai gazdaság erősödött, a világgazdasági helyzet mindeközben
a kereskedelmi háborúnak, valamint az európai helyzetnek köszönhetően
néha bizonytalan időket élt meg, így a körülmények kedvezőek voltak a
dollár erősödésének: közel 5 százalékos dollár index emelkedés következett
be 2018 januárja óta, valamint 12%-os erősödés a júnnal szemben. A túl
erős dollár nem tesz jót az amerikai gazdaságnak a jelentős export volumen-
nek köszönhetően.

A gyengülő jüan esetében a hatás összetettebb. Az országot folyamatosan
elhagyó tőke egyrészt negatív perspektívát jelent a jövőbeni GDP növeke-
désre, valamint a befektetői bizalomra, ezért a kínai kormány és jegybank
legfőbb célja jelenleg a kiáramló tőke mértékének mielőbbi jelentős csök-
kentése volt. A jegybank ennek érdekében a jüan egymás utáni nagyfokú
leértékeléséhez nyúlt, így valamennyire meg tudták fékezni a kiáramló tőke
mennyiségét.

**7. ábra: Az USA és Kína közötti büntetővámok mértékének alakulása
(2018-2019)**

**Figure 7.: Changes in the level of average tariffs on goods between the
USA and China (2018-2019)**

Forrás 7.: International Trade Centre (2019): International trade statistics 2001-2020. <http://www.intracen.org/itc/market-info-tools/trade-statistics/>

A jüan leértékelése és a dollár erősödése a világ fejlődő országainak valutáira is nagy nyomást helyezett. Egy globális devizaháború rémképe feslett föl negatívan befolyásolva a világgazdaság alakulását, mely sem az USA, sem Kína érdekét nem szolgálná. Ennek megfelelően az említett Első Részmegállapodás kiemelten a devizák, azon belül is a jüan szabályozásáról szól, mely alapján Kínának a jövőben tartózkodnia kell a jüan hirtelen, nagyfokú leértékelésétől. A megállapodás aláírása már rövid távon megnyugvást hozott mind a kínai mind az amerikai pénzügyi piacokon, mely pozitív trend remélhetőleg a 2020-ban is folytatódik további megállapodások megkötésével.

4. Oroszország gazdasági integrációs törekvése - az Eurázsiai Gazdasági Unió

Az előző fejezetben bemutatott három nagyhatalom egymás közötti, bilaterális kereskedelmi és gazdasági kapcsolatán túl – mely az amerikai-orosz relációban lineárisan csökkenő, az amerikai-kínai relációban jelentősen növekvő, majd megtorpanó és csökkenő, az orosz-kínai relációban pedig folyamatosan növekvő trendet mutat az elmúlt évtizedben röviden elemztek egy Oroszország által életre hívott gazdasági és kereskedelmi kezdeményezést, az Eurázsiai Gazdasági Uniót (EGU).

A Szovjetunió felbomlása óta számos együttműködési és integrációs kísérletben vettek részt az egykori tagköztársaságok, több-kevesebb sikerrel. A kitűzött célok tekintetében a legsikeresebbnek viszont a három balti állam (Észtország, Lettország, Litvánia) európai uniós integrációja tekinthető, a többi kezdeményezés – egyetlen kivétellel – teljesen elhalt. Az integrációs törekvések legújabb kezdeményezése az Eurázsiai Gazdasági Unió megalapítása volt. A 2000–2014 között létező Eurázsiai Gazdasági Közösség az EGU közvetlen elődjének mondható, és a tagországok gazdasági integrációját tűzte célul. A vámunió 2010. január 1-jei hatállyal kezdte meg a működését, az Eurázsiai Gazdasági Térség pedig 2012. január elseje óta biztosítja egységes piacként – az Európai Unió mintájára – a négy alapszabadságot (az áruk, a tőke, a munkaerő és a szolgáltatások szabad áramlását). A három szerződés 2015 első napjával nemzetközi jogi személyiséget is kapott és létrejött az Eurázsiai Gazdasági Unió, amely az eurázsiai gazdasági unióról szóló szerződés alapján alakult meg, melyet Oroszország, Kazahsztán és Fehéroroszország elnökei 2014. május 29-én írták alá Aszتانában. Az EGU tagállamai az Orosz Föderáció, az Örmény Köztársaság, a Belarusz Köztársaság, a Kazah Köztársaság és a Kirgiz Köztársaság. Az uniót azért hozták

létre, hogy átfogó módon fokozza a nemzeti gazdaságok versenyképességét és együttműködését, valamint előmozdítsa a stabil fejlődést a tagállamok nemzetének életszínvonalának emelése érdekében.

Az EGU-n belül közel 185 millió ember él (a világ lakosságának 2,4%-a), a gazdaságilag aktív lakossága közel 5%-a munkanélküli, mely megegyezik a globális átlaggal, ugyanakkor meghaladja az USA és Kína mértékét. Az EGU bruttó hazai össztermék 2018-ban meghaladta a világ GDP-jének 3,2%-át és közel ekkora részt tett ki a külkereskedelmi forgalma (az USA-val és Kínával összevehető nagyságrendű). Olaj kitermelését tekintve a világ 14,5%-át adja, gáz kitermelése pedig meghaladja a globális piac 20%-át. Emellett ásványi műtrágya termelésben második a világon (26%), öntött vas termelés tekintetében pedig 3. (4,4%), mezőgazdasága is meghatározó (5,5%)⁶.

8. ábra: Az Eurázsiai Gazdasági Unió tagországai, illetve a vele már szabadkereskedelmi szerződést aláírt országok

Figure 8.: Member countries of the Eurasian Economic Union and countries that have already signed a free trade agreement with it

Forrás 8.: Chris Devonshire-Ellis (2019): China and Russia move in on EU as Brussels prevaricates. <https://www.silkroadbriefing.com/news/2019/08/22/russias-eurasian-economic-union-free-trade-area-gets-first-foothold-europe>

Az EGU egyrészt tovább szeretné bővíteni tagországait, ennek érdekében először Vietnammal, ezt követően Kínával és Szerbiával is szabadkereskedelmi megállapodás került aláírásra. Bár a Kínával aláírt szabadkereskedelmi megállapodás specifikálása még folyamatban van, azonban jelentős előrelépés, hogy az EGU kiterjed egyrészt a másik globális nagyhatalomra, Kínára és egy jelentős gazdasági potenciállal rendelkező dél-kelet-ázsiai országra, másrészt – a hagyományosan jó szerb-orosz viszonyoknak köszönhetően – egy európai, az Európai Unióval tárgyalásokat is folytató taggal, Szerbiával is bővült a szövetség. Ez a két tényező egyrészt veszélyt jelent az USA (orosz-kínai tengely), másrészt az Európai Unió (további EU-n kívüli európai országok csatlakozásának veszélye) számára.

Az Unió expanzív fejlődése mellett a már meglévő tagállamok közötti gazdasági integráció mélyítése is kiemelt célként jelenik meg. A következő célkitűzése a tagországoknak, hogy egy közös valutát vezessenek be az unión belül, mely egy valós pénzügyi unió alapját jelentheti.

Az említett pozitív, előremutató folyamatokon túl az EGU jelentős belső és külső kihívásokkal néz szembe. Egyrészt az integráció mélységével kapcsolatban felmerül a kérdés, hogy elképzelhető-e, hogy autoriter vagy féldemokratikus rendszerek vezetői képesek lennének a hatalmukat egy rajtuk kívül álló, nemzetek feletti intézményrendszerre átruházni. Másrészt az EGU egyik fő célkitűzése Ukrajna felvétele volt, amelynek realitása a krími és az ukrán belpolitikai eseményeket figyelembe véve rövid távon nem valószínű. Mindezek alapján a gazdasági alapú integráció mélyítése kétséges, azonban az EGU fő ereje Oroszország kiemelt prioritásként kezeli az unió jövőjét és annak sikerét⁷.

5. A koronavírus járvány globális gazdasági és geopolitikai hatásai, kiemelten a tripoláris világrendre vonatkozóan

Publikációm során eddig a geopolitikai, geökonómiai erőter három legjelentősebb szereplőjének (USA, Oroszország és Kína) egymás közötti gazdasági és kereskedelmi kapcsolatait elemeztem, valamint bemutattam egy Oroszország által létrehozott gazdasági integrációs kezdeményezést, az Eurázsiai Gazdasági Uniót.

2020 februárig úgy tűnt, hogy habár a geopolitikai és gazdasági erőter folyamatosan változik a nagyhatalmak között, számos új geopolitikai aspektus jelenik meg évről évre, mely az addigi status quo-t jelentősen megváltoztatja, de olyan horderejű és mértékű változással, mely az egész eddigi – tripoláris – világrendet felforgatja nem kell számolni. A legfőbb globális

kockázatokat a klímaváltozás (pontosabban a sikertelen alkalmazkodás a klímaváltozáshoz), a szélsőséges időjárás, az ivóvíz hiánya, a biodiverzitás csökkenése, a természeti katasztrófák, illetve a tömegpusztító fegyverek okozta veszélyek jelentették. Minden mértékadó gazdasági elemzés 2-3%-os globális gazdasági növekedéssel számolt 2020-ra vonatkozóan, melyhez Kína jelentősebb mértékben, az USA és Oroszország kevésbé tudott volna hozzájárulni. Mindezeket a kockázatokat, illetve várakozásokat felülírta az új típusú koronavírus járvány globális megjelenése majd elterjedése.

9. ábra: A korona vírus által leginkább fertőzött országok listája (2020. április 17.)

Figure 9.: List of countries most infected with COVID-19 virus (17 April 2020)

Location	Confirmed	Cases per 1M people	Recovered	Deaths
 Worldwide	2,293,644	294.97	583,783	157,400
 United States	722,372	2,191.95	59,844	37,727
 Spain	192,317	4,083.13	74,662	20,171
 Italy	175,927	2,920.27	44,927	23,227
 Germany	142,614	1,715.16	77,147	4,405
 United Kingdom	114,217	1,719.22	—	15,464
 France	111,821	1,667.08	35,983	19,323
 China	82,719	59	77,029	4,632
 Turkey	82,329	990.07	10,453	1,890
 Iran	80,868	970.44	55,987	5,031
 Belgium	37,183	3,226.44	8,348	5,453
 Russia	36,793	250.73	3,057	313
 Brazil	34,221	161.93	14,026	2,171

Forrás 9.: JHU (2020): COVID-19 Map - Johns Hopkins Coronavirus Resource Center. <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>

Az új típusú korona vírus (COVID-19) kezdetben Kínában, Vuhan tartományban jelent 2019 negyedik negyedében, a feltételezések szerint innen terjedt tovább 2020 első negyedében Európába (beleértve Oroszországot), majd az Amerikai Egyesült Államokba, illetve a világ gyakorlatilag összes országába. Jelenleg (a legfrissebb, 2020. április 17-i adatok szerint) a világon 2,2 millió fő igazolt fertőzöttet, 571 ezer fő gyógyultat és 154 ezer fő elhunytat regisztráltak. A globális járvány fertőzöttek közel egyharmada az Egyesült Államokhoz kötődik és bár a járvány vélhetően Kínában indult

ki, már számos európai ország (Olaszország, Spanyolország, Németország, Egyesült Királyság, Franciaország) meghaladja a kínai fertőzöttek számát. Oroszország lakosság arányához képest kisebb mértékben érintett.

A korona vírus egészségügyi kárai mellett érdemes a globális gazdaságra, illetve a geopolitikai hatalmi viszonyokra való hatását is mélyebben elemezni. A 2008/2009. évi globális gazdasági és pénzügyi világválsághoz képest jelentős mértékben eltér a jelenlegi gazdasági sokk. A korona vírus gazdasági hatásai számos csatornán keresztül gyűrűztek, gyűrűznek be. Egyrészt tapasztalható kínálati oldalon egy védekezési sokkhatás (gyár – és üzletbezárások, termelésesökkenés), mely a gyártási volumenek csökkenéséhez és az árak emelkedéséhez vezetnek. Keresleti oldalon óvatossági sokk a jellemző, amely a turisztikai, rendezvényszervezői, gasztronómiai, légitársasági iparágak gyakorlatilag teljes átmeneti megszűnését okozza. Másodkörös hatásként megjelenik a vállalatok romló teljesítménye, az üzleti bizalom romlása, illetve a munkaerő piaci negatív trendek megjelenése. Köszönhetően annak, hogy a globális gazdaságot és bankrendszert – különös tekintettel az USA-ra, Kínára és Oroszországra – jelentősen jobb állapotban érte a jelenlegi válság, mint 2008/2009-ben ezért a kínálati és keresleti sokkokra a kormányok és a jegybankok, sokkal gyorsabb és nagyobb volumenű fiskális és monetáris válaszokat tudnak adni, mint bő egy évtizeddel ezelőtt. Ugyanakkor kiemelendő, hogy a válság mélysége és a válságra adott válaszlépések heterogén képet mutatnak az USA, Kína és Oroszország vonatkozásában.

Kínában ütötte fel a fejét először a járvány, ennek megfelelően ott indult el először mind az egészségügyi, mind a gazdasági védekezés, majd az utóbbi hetekben a gazdasági újraindítása. Mind a kínai központi kormányzat, mind a kínai jegybank gyors és hatékonyan reagált a válsághelyzetre. A kínai jegybank rekordalacsony szintre csökkentette irányadó kamatát a koronavírus-járvány gazdasági csapásainak mérséklését célzó erőfeszítések jegyében. A központi bank 20 bázisponttal, az eddigi 3,15 százalékról 2,95 százalékra vitte le a pénzügyi intézeteket finanszírozó egyéves futamidejű, középtávú likviditási hiteleinek kamatát, összhangban az elemzői várakozásokkal. Ez a legalacsonyabb kamatszint azóta, hogy a jegybank 2014 szeptemberében bevezette ezt a likviditási eszközt⁸.

Emellett további 100 milliárd jüant ajánlanak fel hitelezésre a program keretein belül. A két lépés együttesen 43 milliárd dollár értékű tőkét szabadít fel a pénzügyi rendszerben⁹. Az eredmények nem maradtak el, hiszen Kínában több éves rekordot döntött 2020 márciusban a banki hitelezési tevékenység, ami arra utal, hogy a kormány és a jegybank gazdaságélénkítő

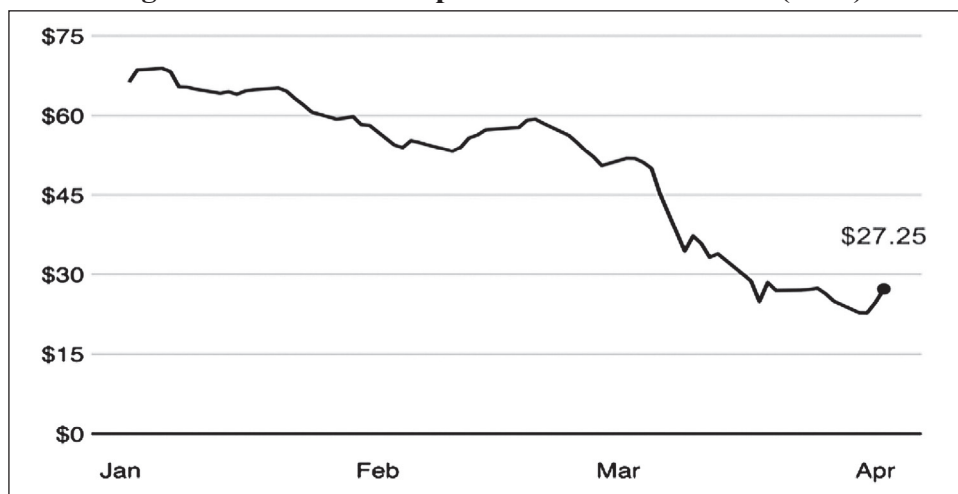
lépései működnek. Az év harmadik hónapjában összesen 732 milliárd dollárnak megfelelő összeggel bővült a finanszírozás, ami több mint másfélszerese a havi átlagnak, és 2017 óta a legnagyobb havi növekedés. Az előre jelzett 1800 milliárd jüan helyett a pénzügyi intézmények 2850 milliárd jüan új hitelt kínáltak fel, amire 1992 óta nem volt példa. Közel 1000 milliárd jüan vállalati, és 636 milliárd államkötvényt bocsátottak ki az országban, ami jelentős növekedés a februári adatokhoz képest. Az adatok az elemzőket is meglepték, akik arra számítottak, hogy a kínai jegybank folytatja a lazább monetáris politikát, még az államadósság növekedés kárára is¹⁰.

Az Amerikai Egyesült Államokban a járvány megjelenése Kínát és Európát követte, ugyanakkor jelenleg a világon itt a legsúlyosabb a helyzet egészségügyi szempontból. Az első időben az amerikai vezetés nem vette igazán komolyan a koronavírus járványt, utána viszont gyorsan és határozottan lépett. A FED kamatot csökkentett és újraindította az eszközvásárlási programját. Az Amerikai Kongresszus több mint kétezer milliárd dolláros élénkítő programot szavazott meg és további költségvetési ösztönző programról tárgyalnak. Ebben többféle támogatás szerepel, így például közvetlen juttatás az embereknek, illetve egy nagy beruházási program elindításáról is szó van benne. Ez ugyan nagy adósságnövekedést jelent az amerikai állam számára, ez azonban kevésbé korlátozza az ország fiskális mozgásterét, hiszen a dollár dominanciája a globális pénzügyi rendszerben azt eredményezi, hogy az Egyesült Államok adósságát, amit nem fedez a saját belső megtakarítása azt a világ többi országai finanszírozzák¹¹. Az államok feltehetően fokozatosan lazítanak a szigorításokon és az amerikai gazdaság motorja ezáltal fokozatosan fog lépésről lépésre beindulni, a pontos ütemezést azonban még jelentős bizonytalanság övezi.

Oroszországot a járvány körülbelül egyidőben érte el, mint Európa többi régióját, azonban időben hamarabb hozott a kormány korlátozó intézkedéseket, mint számos európai uniós ország, így a fertőzöttségi mutatók lakosság arányosan a nyugat-európai nagy gazdaságok csupán 5-10%-át teszik ki. Az orosz jegybank már a járvány elindulása előtt monetáris lazításba kezdett, a laza monetáris kondíciókat a járvány alatt is fenntartja. Fiskális lépésekre is került sor – külön támogatások biztosítása a koronavírus által érintett szektorokban dolgozóknak és a betegnek, az adóterhek könnyítése a kis- és középvállalkozásoknál, a hiteltörlesztések felfüggesztése a nem fizető adósoknál – a kormány által. Mindezeket az intézkedéseket a tervek alapján abból finanszírozzák, hogy a külföldi cégek által az országból kivitt profit, valamint a részvényekből származó bevételek adóterhét növelik¹². Az orosz gazdaság szempontjából kulcskérdés a kőolaj árfolyama és

az ennek exportjából befolyó állami bevétel mértéke. A Brent kőolaj ára a 2020 eleji 70 dolláros szintről 25 dollár közelébe csökkent, amely jelentős kockázat jelentett, jelent az orosz gazdaság számára.

10. ábra: A Brent kőolaj árának alakulása (2020)
Figure 10.: Price development of Brent crude oil (2020)

Forrás 10.: BBC (2020): Coronavirus: Oil prices surge on hopes of a price war truce. <https://www.bbc.com/news/business-52115442>

Hosszan tartó tárgyalások után 2020. április 15-én írtak alá megállapodást az OPEC+ tagországai (az Amerika Egyesült Államok, Norvégia, Kanada és Brazília támogatásával), mely szerint a kitermelést a világkereslet tíz százalékát megközelítő, vagyis napi 9,7 millió hordóval csökkentik májusban és júniusban, azt követően a csökkentés mértékét 2022 áprilisáig fokozatosan leépítik. Az orosz kormány tájékoztatása alapján az olajkitermelés csökkentéséről megkötött OPEC+ megállapodás paraméterei az orosz gazdaságra és költségvetésre gyakorolt hatásuk tekintetében teljes mértékben megfelelnek Oroszország érdekeinek¹³.

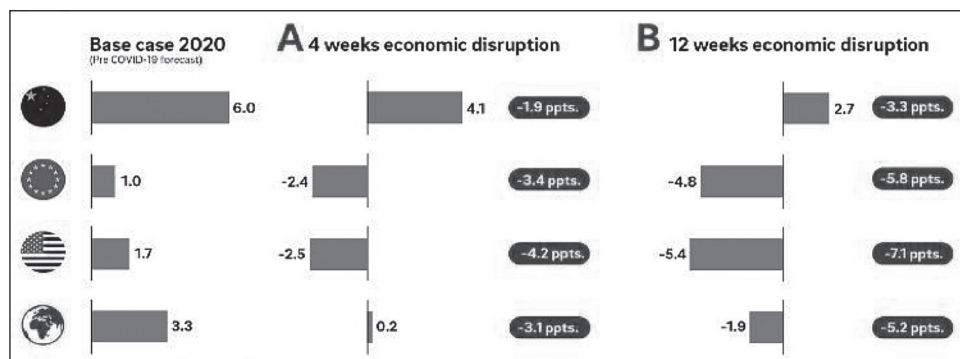
A tripoláris hatalmak egyedi szintű értékelését követően fontos áttekinteni, hogy geopolitikai és szövetségi rendszerek szempontjából milyen hatása lehet a koronavírus járványnak, illetve az ezt követő időszakban milyen változások várhatóak globális szinten. A távol-keleti fejlett és fejlődő országokkal ellentétben, ahol még nem indult el újra a gazdaság, Kínában már az úgynevezett feldolgozóipari BMI index újra 50 pont fölé emel-

kedett április elejére¹⁴, melyre egyre valószínűbbé teszi a V-alakú kilábalás esélyét, valamint, hogy Kína szerepe az ázsiai régióban tovább fog erősödni. Ezen túl Kína geopolitikai pozícióját erősítheti, hogy segítséget nyújt a még bajban lévő országoknak. Emeli az ország presztízsét, hogy a járvány elleni védekezéshez szükséges eszközöket – maszkokat, védőruhákat – valamint lélegeztető gépeket szállít a járvány sújtotta országokba. A kínai hivatalos szervek rendszeresen igyekeznek koordinálni a járvány által sújtott országokat a védekezésben és aktívan használják a közösségi médiát arra, hogy sikereiket kommunikálják. Ez az első alkalom, hogy Kína egy globális krízisben – az Egyesült Államokat maga mögé utasítva -, vezető szereplőként lép fel. „Maszk diplomáciát” használ fel arra, hogy bizalmat építsen a világban, azt üzeni a világnak, hogy az Egyesült Államokkal ellentétben ő felelős és megbízható partner. Ezt a megnövekedett tekintélyt Kína valószínűleg ki fogja használni egyébként is létező nagyhatalmi ambícióinak erősítésére¹⁵.

Annak ellenére, hogy a kínai gazdaság 2020 első negyedében 6,8%-kal visszaesett, melyre 1976 (a kulturális forradalom vége) óta nem volt példa, a jelenlegi globális GDP előrejelzéseket tekintve Kína lesz az egyetlen globális nagyhatalom, ahol idén nem várható jelentős recesszió, ennek megfelelően a világgazdaság is hosszú idő után csökkenésbe fordul át.

11. ábra: A koronavírus várható hatása a 2020. évi globális GDP-re
Figure 11.: The expected impact of the coronavirus on global GDP in 2020

Forrás 11.: Roland Berger (2020): Latest update of our corona economic impact series. <https://www.rolandberger.com/en/Point-of-View/Coronavirus-Current-status-and-economic-impact-forecast.html>

A 11. ábrán jól látszik, hogy egy-egy hónap addicionális koronavírus járvány miatti gazdasági korlátozás (sok nemzetgazdasági ágazatban gazdasági leállás) jelentősen rontja a globális GDP előrejelzéseket. Figyelembe véve, hogy egy hónapja minden világhatalom gazdasága áll, egyre nagyobb az esélye a 3 hónapos (12 hetes) gazdasági leállás forgatókönyvének, mely közel 2%-os globális recessziót vetít előre, melyet az Európai Unió, az Amerikai Egyesült Államok, valamint az ábrán nem szereplő Oroszország visszaesésének mértéke jelentősen (~5%) meghalad, ugyanakkor a bizonytalansági tényező jelentős, az előrejelzések napról napra változnak.

Kína számára további lehetőséget, Oroszország, de még inkább az Amerikai Egyesült Államok (valamint az Európai Unió) számára további jelentős veszélyt jelent a kínai kivásárlások megjelenése a saját piacaikon. Szükséges lehet, hogy az egyes nemzetállamoknak be kell magukat vásárolni az országaik magán nagyvállalataiba megvédendő azokat a kínai kivásárlásoktól. A részvények árfolyama világszerte meredeken csökkennek, így növekedett a tőzsdei vállalatok sebezhetősége az esetleges külföldi (sok esetben kínai) kivásárlással szemben. Erre jelenthet megoldást, hogy ha az állam átmeneti időszakra szólnan üzletrészt szerez egy magáncégben, azaz piaci szereplőként viselkedik.

Amíg az amerikai-kínai kereskedelmi háború esetén a „közeledés politikáját” a koronavírus járvány lefékezheti, az orosz-kínai kapcsolatok további erősödése prognosztizálható a kínai gazdaság újraindításához szükséges nyersanyag függőséget figyelembe véve, mely az Eurázsiai Gazdasági Unió további bővítésének is új lendületet adhat.

A globális pandémiás helyzet felszínre hozta az országok egymás közötti szolidaritásának szükségességét, illetve, hogy a gazdasági globalizáció következtében (ellátási láncok) jelentős függőségek alakultak ki, melyek akár meg is béníthatják egy-egy ország vagy régió gazdaságát. Kérdés, hogy a gazdasági válság a nemzetállamok szerepét fogja-e felerősíteni vagy új szövetségek jönnek létre a világban – az egymásra utaltság az utóbbit erősíti. Izgalmas, fordulatokkal teli évek következnek a globális geopolitikai szintéren, ahol a status quo megváltozása várható, új hatalmi központok jöhetnek létre, régi szövetségi rendszerek szűnhetnek meg illetve újak alakulhatnak ki, melyek a jelenlegi tripoláris világrendet alapjaiban változtatják meg.

JEGYZETEK / NOTES

1. Bernek Ágnes (2016): Geopolitika és/vagy geoökonómia I. rész. <https://internetfigyelo.wordpress.com/2016/03/25/geopolitika-esvagy-geookonomia-i-resz/>
2. Simai Mihály (2014): A térszerkezet és geoökonómia. Tér és Társadalom, 28.évf., 1.szám, 2014. 1-2. old. <http://real.mtak.hu/11238/1/2579-6729-1-PB.pdf>
3. United States Census Bureau (2019): Trade in Goods with Russia. www.census.gov/foreign-trade/balance/c4621.html
4. United States Census Bureau (2019): Trade in Goods with China. www.census.gov/foreign-trade/balance/c.htm57001
5. Fazekas Ferenc (2020): Ekkora sérülést okoztak a pofonok Amerika és Kína vizzályában - nincs kipontozás. <https://www.napi.hu/tozsdek-piacok/kina-usa-devizahaboru-vamhaboru-donald-trump-juan-dollar.697540.html>
6. EAEU (2020): Eurasian Economic Union. <http://www.eaeunion.org/>
7. Vigóczki Máté (2016). Eurázsiai Gazdasági Unió: Szovjetunió 2.0 vagy Európai Unió 2.0? KKI-elemzések, E-2016/20. https://kki.hu/assets/upload/20_KKI-elemzes_EGU_Vigoczki_20160705_673015.pdf
8. Portfolio (2020): A kínai jegybank rekordmelységbe vitte le a középtávú likviditási hitelek kamatát. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200415/a-kina-i-jegybank-rekordmelysegbe-vitte-le-a-kozeptavu-likviditasi-hitelek-kamatat-426078>
9. Reuters (2020): Stocks, crude plunge on economic data, oil oversupply. <https://www.reuters.com/article/us-global-markets/asia-shares-consolidate-china-cuts-another-interestrates-idUSKCN21X001>
10. Bloomberg (2020): China's credit surges on policy support improving economy. <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-04-10/china-s-credit-surges-on-policy-support-improvingeconomy>
11. Szapáry Gy. (2020): Európa lehet a koronavírus-járvány legnagyobb vesztese. <https://novekedes.hu/interju/europa-lehet-a-koronavirus-jarvany-legnagyob-b-vesztese>
12. MFOR (2020): Koronavírus: Oroszországban is jön a gazdasági védőcsomag. <https://mfor.hu/cikkek/makro/koronavirus-oroszorszagban-is-jon-a-gazdasagi-vedocsomag.html>
13. VG (2020): Az OPEC+ megállapodás megfelel az orosz érdekeknek. <https://www.vg.hu/gazdasag/gazdasagi-hirek/az-opec-megallapodas-megfelel-az-orosz-erdekeknek-2186877>

14. Portfolio (2020): Beszakadt Ázsia gazdasága. <https://www.portfolio.hu/gazdasag/20200401/beszakadt-azsia-gazdasaga-423404>
15. Napi.hu (2020): Kína világhatalmi szerepét erősítheti a járvány. https://www.napi.hu/nemzetkozi_gazdasag/kina-vilaghatalmi-szeropet-erositheti-a-jarvany.703376.html

FELHASZNÁLT IRODALOM / REFERENCES

- Berta Szilárd (2015): Az eurázsiai gazdasági unió. <https://biztonsagpolitika.hu/cikkek/az-eurazsiai-gazdasagi-unio>
- Chong Terence Tai-leung (2019): Understanding China-US trade war: causes, economic impact, and the worst-case scenario. Working paper no.71. The Chinese University of Hong Kong.
- Deborah Cowen, Neil Smith (2009): After geopolitics? From the geopolitical social to geoeconomics. *Antipode*, 1. 22–48. old.
- Edward Luttwak (1999): *Turbo capitalism: winners and losers in the global economy*. Harper and Collins, New York
- Gergics Gábor (2009): Az orosz dominanciájú integrációk fejlődése. *Nemzet és biztonság* 2009. október. http://www.nemzetesbiztonsag.hu/cikkek/gergics_gabor-az-orosz-dominanciaju-integraciok_fejl_dese.pdf
- Klaus Solberg Soilen (2012): *Geoeconomics*. Ventus Publishing. Telluride.
- Kovács János (2013): Versenyképes integráció vagy megújuló birodalmi törekvések? – Az Eurázsiai Unió. Iránytű Intézet elemzése.
- Matthew Sparke (2007): Geopolitical fears, geoeconomic hopes and the responsibilities of geography. *Annals of the Association of American Geographers*, 2., 338–349.
- MTI (2020): Kína Putyin távozására vár, hogy visszaszerezhesse területeit Szibériából. <https://hirado.hu/kulfold/cikk/2020/01/02/kina-putyin-tavozasara-var-hogy-visszaszerezhesse-teruleiteit-sziberiabol>
- OEC (2018): *Russia economic data*. www.oec.world/en/profile/country/rus
- Szálkai Károly (2016). Az eurázsiai unió jelenlegi helyzete és perspektívái. Antall József Tudásközpont, AJRC elemzések 2016E07.
- Thomas Hunt (2017): World tensions: Russia and China „chase down” US warship heading for Korean peninsula. <https://www.express.co.uk/news/world/792746/Donald-Trump-Xi-Jinping-Vladimir-Putin-Kim-Jong-un-North-Korea-missile-test-war-China>